

Н.П. Муранова,
к. пед. н., доцент,
завідувач кафедри базових
і спеціальних дисциплін ІДП

ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

В Інституті доуніверситетської підготовки (ІДП) Національного авіаційного університету (НАУ) стало доброю традицією проводити щорічний міжрегіональний семінар, який підбиває підсумки науково-методичної роботи кафедри базових і спеціальних дисциплін та сприяє підвищенню методичного рівня викладання навчальних дисциплін з української та англійської мов, математики, фізики, хімії. У семінарі беруть активну участь як викладачі кафедри так і регіональні вчителі навчальних закладів, на базі яких діють підготовчі курси Університету.

Тема семінару «Якість змісту доуніверситетської підготовки – найважливіша ознака якості вступу до ВНЗ». Всебічно, об'єктивно, з виваженими науковими підходами було висвітлено питання:

- доуніверситетська підготовка як важлива складова безперервної освіти;
- залежність якості освіти від логіки формування навчальних планів;
- компетентний підхід до організації навчального процесу.
- впровадження ключових компетентностей у зміст освіти;
- шляхи підвищення якості підготовки до вступу у ВНЗ.

На кафедрі базових і спеціальних дисциплін зосереджений вагомий науково-педагогічний та методичний потенціал Інституту доуніверситетської підготовки, який готує слухачів до вступу у ВНЗ, до державної підсумкової атестації, до незалежного зовнішнього тестування завдяки правильній методиці підходу.

Навчальна робота здійснюється згідно з планом-графіком, навчальними робочими програмами, затвердженими провідними кафедрами Національного авіаційного університету, Міністерством освіти і науки України, українським центром оцінювання якості

освіти. Тут упродовж навчального року навчаються категорії слухачів технічного, економічного, соціологічного, правового, міжнародного, туристичного, філологічного, психологічного напрямів підготовки фахівців. Це випускники ЗНЗ всіх регіонів України та м. Києва, учні профтехучилищ, технікумів, коледжів, ліцеїв, гімназій, спеціалізованих закладів освіти.

Динаміка набору 2005 р. – 3600, 2006 р. – 2500, 2007 р. – 2600 слухачів при ліцензованому обсязі 4500.

Науково-педагогічний склад кафедри спрямовує свій творчий потенціал на:

- забезпечення якості навчального процесу;
- розширення методичних видань, навчально-методичних посібників.

Зараз їх налічується більше 40 примірників. Серед них яскравими є підручники доцента Мазура К.І., доцента Ломонос Л.М., професора Акмалдінової О.М., професора Кузнєцової О.Я.

Навчальна частина Інституту вчасно забезпечує динамічне оновлення навчальних планів, комплектує навчальні групи за контингентом слухачів, планує проведення як навчальних так і тематичних курсів за вибором (технічне креслення, основи економіки, основи інформатики, основи журналістики, міжнародне право, конституційне і кримінальне право, рисунок, композиція, піар) відповідно до замовлень закладів освіти та регіональних центрів. Вивчення таких дисциплін організовано у вигляді спецкурсів за окремим графіком.

Однією з необхідних умов підвищення рівня знань абітурієнта є модульне навчання, упровадженню якого передувала наполеглива робота кафедри. Організація навчального процесу за модульною системою має на меті створення сприятливих умов для підвищення рівня знань абітурієнта через забезпечення гнучкого змісту навчання, його диференціації, прилаштування розкладу занять, навчального матеріалу до індивідуальних потреб особистості та рівня її базової підготовки. Вивчення змісту модуля розраховано на весь період навчання слухачів за навчальними програмами. У зв'язку з введенням незалежного зовнішнього оцінювання учнів перед кафедрою постає завдання – оновити структуру модулів, їх зміст, внести зміни до навчальних програм. В цьому руслі підготовлено і за-

вдання для самостійного опрацювання, самоперевірки, список літератури, тематика атестаційних тем, що знайшло своє відображення у нових виданнях навчально-методичної літератури для слухачів підготовчих курсів. В умовах обмеження аудиторних практичних занять організовано раціональне подання слухачам навчального матеріалу та індивідуальні консультації. На початку навчальних настановних занять викладачі ознайомлюють слухачів з метою вивчення навчальних модулів, структурою навчального плану, дають методичні поради.

Запроваджена форма контролю знань абітурієнтів (у вигляді модульних контрольних робіт) враховує як рівень підготовки абітурієнтів, так і попит на пряму на ринку праці. Важливу корегуючу роль при підготовці до МКР відіграють інформаційно-методичні листи з навчальних дисциплін, у яких чітко визначено теми робочої навчальної програми, структура тестів (к.р.), методика оцінювання завдань кожного рівня, вимоги до оформлення письмової роботи, методичні вказівки, зразки типових варіантів за рівнем складності.

Важливу роль відіграє і вхідний контроль, який передбачає виконання навчальних тестів, але ще не відпрацьована система формування груп за рівневими вимогами до навчальних програм.

Тобто, хочу зазначити, що визначення індивідуальних показників засвоєння слухачами змісту програм ЗНЗ може значно вплинути і на визначення подальшої професійної долі абітурієнта. Виявлення, аналіз, систематизація та типізація прогалів у знаннях і вміннях слухачів необхідні для подальшої обґрунтованої корекції форм і методів навчання, що в значній мірі сприятиме результативній навчальній діяльності.

Доуніверситетська підготовка була, є і буде актуальною освітньою структурою для учнівської молоді яка прагне систематизувати, поглибити знання та перевірити їх щодо рівня вимог навчального закладу.

Необхідність модернізації доуніверситетської підготовки відчують усі, не тільки із загальних потреб розвитку структури, але й перш за все з введенням нового механізму вступу випускників до ВНЗ. Мабуть, саме тому науково-педагогічний склад кафедри починає шукати різні експериментальні шляхи вдосконалення навчального процесу, яке має відбуватися в контексті досягнення основних цілей Болонського процесу, в тому числі і змагання з іншими

системами за абітурієнтів та вплив на них. На наш погляд, цей процес повинен бути поступовим, а не поспішним, що не є виправданим. Перш за все зараз розробляється план дій щодо удосконалення системи навчання у зв'язку з переходом випускників ЗНЗ на незалежне зовнішнє оцінювання, яким передбачено:

1. Поновлення ряду нормативних документів

- Положення про учнівські олімпіади з базових і спеціальних дисциплін;

- Положення про Приймальну комісію ІДП;

- Положення про зарахування слухачів (випускників) ІДП;

- Умови та порядок проведення МКР;

- Умови та порядок проведення апеляцій слухачів та ряд інших.

2. Перегляд і поновлення всіх навчальних програм і приведення їх до відповідних програм українського центру оцінювання якості освіти, внесення корективів у навчально-методичне забезпечення.

3. Створення на базі Інституту центру профорієнтації та відділу діагностики та моніторингу якості освіти. Часто буває, що молода людина, витративши найкращі роки свого життя, максимально використавши свої здібності та інтелект, а іноді значну суму грошей, може здобути спеціальність, яка нікому не потрібна.

4. Модернізація доуніверситетської підготовки відповідно до вимог зовнішнього незалежного тестування.

5. Оновлення змісту модульного навчання для підвищення якості освіти.

Перші кроки щодо повномасштабного запровадження нової технології вступу продемонстрували деякі проблеми:

- відсутність навчально-методичного забезпечення для підготовки до зовнішнього незалежного тестування як для абітурієнта так і для викладача;

- пізні терміни публікації програм тестування;

- слабку інформованість випускників минулих років;

- розбіжність у системі оцінювання знань учнів ЗНЗ і на тестуванні;

- відсутність єдиних критеріїв оцінювання знань в ЗНЗ і на зовнішньому незалежному оцінюванні;

- різнорівневість шкільних програм і планів ЗНЗ, тобто відповідність діючих програм і тестових завдань (різна кількість годин у викладанні навчальних дисциплін);

- непродуманий етап – проведення пробного тестування у ЗНЗ з випускниками.

Деякі організаційні питання щодо процедури зовнішнього незалежного тестування можуть вплинути і на вступну кампанію 2008 р., а саме:

- терміни оголошення результатів та видачі сертифікатів зовнішнього незалежного тестування;

- робота апеляційних комісій;

- неможливість випускниками здати тестування у зазначені терміни з об'єктивних причин;

- подача сертифікатів в декілька ВНЗів.

У матеріалах доповіді до підсумкової колегії (21.03.2008 р. м. Київ) міністр освіти і науки України Іван Вакарчук зазначив: «Аналіз стану справ в українській вищій освіті порівняно з вимогами Болонської декларації показує, що Україна поки що перебуває на початковій фазі входження до європейського простору. Отже, насамперед, необхідно визначити структуру вищих навчальних закладів, зокрема, вона можлива така: доуніверситетська: професійні коледжі; університетська: університети, академії, коледжі». Вищезазначена думка підкреслює необхідність і доцільність існування нашої структури, але звичайно в оновленому вигляді.

Попит на інженерів-механіків, інженерів-приладобудівників, енергетиків, хіміків-технологів, фахівців у галузі комп'ютерно-інтегрованих технологій перевищує можливості вищих технічних навчальних закладів України. Гостра кадрова проблема потреби таких фахівців повинна вирішуватись через поширення профорієнтаційної роботи серед абітурієнтів і не носити формальний характер. Відомо багато випадків, коли випускники ВНЗ не можуть працевлаштуватись тому що не затребувані роботодавцем. Структура доуніверситетської підготовки цілком спроможна регулювати рівномірне заповнення державного замовлення університету, при умові правильно розробленого технологічного процесу формування у випускників шкіл основ знань про напрям навчання та їх інформування щодо потреб галузей народного господарства та економі-

ки в цілому. Аналіз обсягу державного замовлення свідчить, що щорічно зростає його кількість (до 10%) за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра за галузями знань: «Системні науки та кібернетика», «Інформатика та обчислювальна техніка», «Енергетика та енергетичне машинобудування», «Хімічна технологія та інженерія», «Електротехніка та електромеханіка», «Будівництво та архітектура», «Транспорт і транспортна інфраструктура». І навпаки, «Економіка та підприємництво», «Право», «Менеджмент і адміністрування», «Міжнародні відносини» – зменшено до 30% за останні чотири роки.

Основним показником діяльності науково-педагогічного складу Інституту визначаємо результативність навчання слухачів на підготовчих курсах, тобто підвищення їх рівня знань та вмінь з навчальних дисциплін, про що свідчать показники вхідного та вихідного тестування і зарахування в цілому.

Вступ до ВНЗ – одна з найважливіших подій у житті молодої людини. Деякі школярі самотужки наполегливо готуються, щоб добре скласти вступні випробування і витримати конкурс, іншим – батьки наймають репетиторів, які впродовж року влаштовують інтенсивний тренінг їхнім дітям. Ще інші звертаються за допомогою на підготовчі курси при вищих навчальних закладах. Масове запровадження незалежного оцінювання знань випускників дасть змогу рівного доступу до вищої освіти всіх випускників без винятку. Цей навчальний рік є перехідним роком для нашої структури в цьому контексті. Доцільність доуніверситетської підготовки, на нашу думку, зростає і набуває з часом більшої популярності. Найбільш популярними серед абітурієнтів залишаються спеціальності юридичного, економічного, комп'ютерного, міжнародного спрямування (конкурс сягає до 10 осіб на місце). Спостерігається помітне зростання попиту на будівництво, геодезію, картографію та землеустрій, транспортні спеціальності. У виступі на нараді за участю президента України 27.02.2008 р. міністр освіти і науки України Іван Вакарчук підкреслив: «Особливо наголошую на необхідності підвищення рівня природничо-математичної освіти в навчальних закладах. Інтерес до цих наук впав до загрозливо небезпечного рівня. Ситуація не лише тривожна, а й справді загрозлива. Адже саме природничо-математична освіта має прикладний характер – це і питання високих технологій, економічного зростання, конкуренто-

спроможності України, і, врешті решт, – питання нашої національної безпеки.»

Набуває актуальності питання створення при Інституті центру профорієнтації, поширення профорієнтаційної роботи через ефективні форми, максимальне використання центрів зайнятості населення, соціальних служб для молоді.

Чітко налагоджена система інформування абітурієнтів про правила прийому до НАУ, наявності ліцензії, кількості місць державного замовлення, умов надання довгострокових пільгових кредитів на навчання. Немає і формалізму в організації роботи апеляційних комісій. Постійно з абітурієнтами та регіональними керівниками проводяться широка інформаційно-роз'яснювальна робота щодо прийому як на навчання так і стосовно організації навчального процесу. Навчально-методичний відділ ІДП постійно готує інформаційні листи та матеріали, стосовно різних напрямів діяльності підготовчих курсів та університету.

Однією з важливих проблем для вищих навчальних закладів є пошук не просто абітурієнта, а забезпечення якісного контингенту студентів, тому актуальним є реалізація національної програми роботи з обдарованою учнівською молоддю. До правил прийому на навчання до Національного авіаційного університету, на відміну від Умов прийому до вищих навчальних закладів України затверджених Міністерством освіти і науки України, внесено пільги при зарахуванні до Університету переможців олімпіад з базових і спеціальних дисциплін, керівником яких є ІДП. Щороку такий вступ можливий для переможців з математики, фізики, хімії, що є значним матеріальним і моральним заохоченням для них. Така діяльність Інституту сприяє підвищенню авторитету як ВНЗу в цілому так і самої структури.